

Positivní a negativní bojové hodnoty.

(Psychologická studie.)

„....dnes nejen vojevůdce, nýbrž každý důstojník a voják musí myslet a myslet dobře...“
T. G. Masaryk.

Jsou-li prostředky strategie a taktiky podrobeny možným změnám, způsobeným zrychleným vývojem odborných věd, zůstává člověk v celém svém tělesném i duševním založení nezměnitelným prvkem skutečnosti, schopným sice asimilace, ne však podstatné změny své lidské přirozenosti.

Jeho fyzický výkon v boji závisí na faktorech nám dostatečně známých, o nichž netřeba se dále šířit; zmínky však zasluhuje fakt často pomíjený, že tento reální fyzický výkon stojí v příčinné souvislosti s životní úrovní a s psychologickým ovzduším individua již v dobách mírových.

V životním zájmu válčícího státu je proto, aby měl vojsko nejen dobře vycvičené a moderně vybavené, ale i bojovníky znamenité fyzické a duševní kondice. Materiál ustaraný denními existenčními potížemi a nepříznivými životními podmínkami, vyčerpaný neúměrnými služebními požadavky a vlivem tohoto trvalého nervového napětí i duševně opotřebovaný bude sotva vykazovat žádoucí stupeň odolnosti proti fyzickým a duševním útrapám moderního boje, a to zejména právě v mnohdy velevýznamných prvních bojích a operacích.

Připustíme-li thesi, že právě náš voják při vši své dokazatelné rekovnosti neúspěch snáší nedobře a že při nezdaru ztrácí snadno důvěru v úspěch, je dalekosáhlost imperativního požadavku již počáteční odolnosti u našeho důstojníka a vojína do očí bijící. Čím lépe je a bude o důstojníka a vojáka postaráno v míru (potřeby hmotné, sport, kultura), tím více je možno od nich požadovat ve válce a tím vyššího stupně zabezpečení dosáhne stát.

Těmito příznivými životními podmínkami soustavně vychovávaná a odborným výcvikem zdůrazněná odolnost dojde plného rozmachu teprve tehdy, působí-li na ni intenzivně a ustavičně kladně duševní ovzduší. Nepřihlížím tu k normálním prostředkům směřujícím k zvýšení všech duševních hodnot, jimiž se má vyznamenávat každý uvědomělý vojin (nezištné vlastenectví, obětovnost, pravé hrdinství prýstící z tradice národa, jednotky a p.). Chci se však zmínit o závažném činiteli, který má přímo zhoubný vliv na duševní klady národů a armád.

Je to *defaitismus*, malomyslné poraženectví, živé zveličenou představou o nebezpečí a beznadějnosti obrany, vyskytující se zvláště u malých a slabších států, obklopených mocnými sousedy. Příčiny tohoto úkazu jsou vědomě vypěstovány a podvědomě zaviněny.

K prvním patří: usměrněná rozkladná propaganda vnitřních, státu nepřiznivých živlů a nepřátelsky smýšlejících sousedů, mající zhruba za účel:

a) v dobách mírových: snižování autority státu, armády a jejích představitelů, porušování duševní i hospodářské rovnováhy občanstva, podněcování politických a hospodářských zmatků a nesvárů tříštících jednotnost a pospolitost celku, podrývání důvěry v cizině, rozdmýchávání a udržování nedůvěry u ciziny, a to zvláště u států spojeneckých;

b) za války: maximální politickou i hospodářskou izolovanost státu navenek (nepřátelská politika), zmalomyslnění občanstva i armády (vyvoláním panik) a z toho prýstící rozvrat (vlastní slabost).

Podvědomé příčiny poraženectví sluší hledat v nedostatku národního uvědomění a hrdého sebevědomí, v zapomínání, že demokracie a mír musí býti bráněny třeba i železem, v bezkrevném a slepě theoretickém pacifismu, v nevědomosti, že válce možno zabránit vůlí a prací politiků, neboli, že otázka války a míru je především otázkou vůle, přesvědčení, práce a energie vedoucích lidí (dr. Edvard Beneš — řeč k studentům 23/11 1935); dále v přeceňování nepřátelských možností, nesnášlivosti a neschopnosti podříditi svůj osobní zájem zájmu celku, v nepřejnosti a bezduchem chvastounství podporovaném neoprávněnou, lichou domýšlivostí, ale zvláště v snižující a autoritu veřejně ohrožující nepřiznivě kritice státních zařízení a činů představitelů vlády a armády, v bezmyšlenkovitém zveličování a nabubřování vnitřních nedostatků a afér, běžných v životě každého společenství, neřku-li státu (veřejné, nestoudné praní špinavého prádla), a konečně v pasivním odporu proti brannosti státu.

Za války se skrývá zvláštní nebezpečí v *defaitismu* vyvolávaném lidmi k státu nepřátelsky citícími ve vlastních řadách. Nic není vhodnějšího k trvalému rozrušení myslí než různé incidenty v týlu (planá střelba a poplašné pokřikování v noci, sabotáž, roztrušování falešných deprimujících zpráv, činnost band, zahádné mizení písemností nebo i osob, tajemné signály, radiové zprávy a p.). Bude-li podobná rozvratná činnost předem organisována, důmyslně vedena a prováděna, stává se nejdůležitějším a nejzávažnějším faktorem z příčinných prvků paniky. Okolnost, že moderní technika může podobné akce zdůraznit shazováním materiálu a vysazením celých oddílů z letadel v nepřátelském týlu, nutká k vážným úvahám a k energickým odvettým opatřením.

Přidruží-li se k vylíčeným zjevům *defaitismu* ještě poraženectví způsobené válečnými neúspěchy a porážkami, následuje neodvratně *debacle* — rozvrat.

Velikost nebezpečí skrytých v *defaitismu* menších státních organismů si uvědomíme v plném rozsahu teprve tehdy, věnujeme-li pozornost modernímu (nikterak novému) strategickému pojetí, žádajícímu zničení politických, mravních a hospodářských hodnot nepřítele. Toto strategické ničení má vést k všeobecné demoralisaci a k zmalomyslnění, jemuž v západě budou následovat jako blesk rychlé operační údery, nasazené mohutnými prostředky. V těchto základních rysech se nám jeví podle dnešních pojmů začátek válečného konfliktu v budoucnosti.

Proto mám úzkou a intimní spojitost mezi defaultismem a panikou nebo rozvratem za dostatečně prokázanu; poraženectví jakéhokoli druhu pripravuje nejvhodnější půdu pro jeho dramatické vyvrcholení, jakmile se k němu přidruží motiv neodvratného nebezpečí nebo animálního pudu sebezáchrany. Původní zjev vědomé nebo podvědomé psychologické přípravy se tu pak mění v ukaz pathologicko-psychologický, projevující se buď lokálně v panice (ztřeštěný útěk jednotek nebo armád, operujících na jednom a téže bojišti, run na peněžní ústavy) nebo také v rozvratu, je-li kolektivně postiženo celé státní ústrojí.

Tolik na vysvětlenou co do požadavku odolnosti; k zjevu paniky se vrátím v dalším rozboru studie.

K činitelům skutečného boje, vymykajícím se běžnému vysvětlení a proto mnohdy i správným představám, čítám: intuici, úspěšný postřeh (*coup d'oeil*) na jedné straně a mravní účinek zbraní a paniku na straně druhé. Z těchto hodnot jsou všeobecně pokládány intuice a *coup d'oeil* za zjevy vrozené, mravní efekt zbraní nelze realizovat mírovými prostředky a panika zůstává zastřeným problémem davové psychosy. Vesměs pojmy více méně abstraktní, s nimiž se neradi zabýváme přes to, že hluboký význam jejich záhadné existence instinktivně postřehujeme jak z odborného studia, tak, zvláště, ze zkušenosti. V své nemohoucí snaze proniknout tajemnými mlhovinami bojové psychosy, snažíme se v míru realizovat aspoň to, co je nám možné, na př. fyzický účinek zbraní, předpokládanými ztrátami a činností rozhodčí služby; účinek morální se ovšem znázornit nedá, poněvadž je věcí zkušenosti, ale ne mírové představivosti. Těm, kteří se nezúčastnili skutečného boje, nezbyvá proto nic jiného, než čerpat ze zkušeností starých válečníků a odborným psychologickým studiem jednotlivce i davu se aspoň přiblížit pravdě tak, aby s ní bylo počítáno.

Ony hodnoty mají skutečně vliv na pozitivní i negativní stránku boje v zářežícím, poněvadž neočekávaném rozsahu, představující nám tak základní prvek překvapení, podmíněného nejen dynamikou nepřítelů, ale i podvědomou a řekl bych eruptivní činností vlastní duševní bytosti.

Máme-li se přiblížit k problému, musíme si především uvědomit ony příznaky skutečného boje, z nichž se rodí ovzduší zárodků inkriminovaných psychických zjevů. Válečné dění je charakterisováno povšechně: nebezpečím, tělesnou i duševní námahou, nejistotou a náhodou. Nebezpečí a částečně i nejistotě čelíme normálně odvahou dvojího druhu:

odvahou proti osobnímu nebezpečí (potlačení pudu sebezáchrany) a odvahou proti mravnímu nebezpečí (odpovědnost, svědomí).

Odvaha proti osobnímu nebezpečí má svou příčinu buď v lhostejnosti proti nebezpečí (zvyk, vrozené nebo vychované pohrdání smrtí — fatalismus) jako latentní stav, nebo může vycházet ze zvláštních motivů, jako ctižádost, láska k vlasti, nadšení a extase všech druhů — fanatismus; v tomto případě nelze mluvit o stavu, nýbrž spíše o rozpoložení povahovém a citovém.

První druh (fatalismus) se zdá jistějším, poněvadž se stává návykem druhou přirozeností, opouštějící málokdy člověka; vyznačuje se vytrvalostí a chladnokrevností po stránce kladné, omezenou iniciativou, sníženou podnikavostí a předvídavostí mnohdy po stránce záporné.

Druhý druh odvahy (fanatismus) zabíhá rád do krajností, je často až šíleně odvážný a proto snadno zaslepený; je velmi citlivý proti nezdaru a neúspěchu, rozmarový a náladový.

Požadavku odvahy v skutečném boji vyhovuje proto nejlépe navzájem se doplňující a účelně usměrněná kombinace obou druhů, t. j. pohrdání smrtí, prýšticí z lásky k vlasti a pohotové obětovnosti pro blaho celku.

Jak odvaha proti osobnímu, tak i odvaha proti mravnímu nebezpečí jsou věci výchovy a charakteru. Souborně je odvaha s to čelit nebezpečí za cenu sebeobětování jedince nebo kolektiva, ale nezaručuje nám sama sebou a priori úspěch a zdar.

Je-li úspěch výsledkem dvou činitelů: správné koncepce se strany jedné a chyb se strany druhé, je nutno pokládat jej za výslednici oboustranné myšlenkové činnosti, jež nemá nic společného s inspirací (vnuknutím), nýbrž je plodem nového, a to hlavního prvku zdaru — intuice.

Intuice je vrozený dar rychlého, bystrého, bezprostředního a dalekosáhlého poznání, založeného na kombinační síle fantazie, jež správně a šťastně abstrahuje (syllogismus implicitus); intenzivní duševní výchovou a účelně vypěstovaným charakterem lze snad dát do určité míry intuitivnímu nadání podnět — nikdy jej však nelze vyvolat zaručeně (komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí).

Tak zvaná mírová (manévrová) intuice je brzděna neskonale řadou brzdicích prvků (přeúčenost, extrémy, kontrola, obavy o kariéru, atd.), že o ní nelze téměř ani mluvit; teprve intuice válečná připouští bezohledný a nespoutaný duševní rozbřesk, vedoucí jedině k pravému vidění a poznání.

Označím-li proto odvahu založenou na charakteru a výchově odvahou relativní, chtěl bych nazvat odvahu podporovanou a vedenou intuicí — odvahou absolutní. První má být údělem každého vojína, druhá musí být údělem každého vyššího velitele podmíněně — údělem vojevůdce nepodmíněně.

Relativní odvaha vede obyčejně k uchování stavu, ježž máme, nebo k dosažení výhody (cíle) v omezeném obzoru času i prostoru; sdružuje se u vojína na př. s představou snahy jít vpřed, udržet dosažené místo, neustoupit bez rozkazu a nedát se zvíkat dočasným neúspěchem. V závažných chvílích splývá relativní odvaha povšechně s pojmem vydržet. Všeobecně získává tedy hodnoty v místním úspěchu nebo neúspěchu. Usměrnění a využití těchto hodnot za konečným cílem absolutního, průrazného a vítězného úspěchu zůstává však vyhrazeno intuitivnímu poznání pravdy a skutečnosti, t. j. absolutní odvaze velitele (vojevůdce).

Považují-li intuici za prvek vrozený a projevující se teprve v plném rozmachu ve skutečném boji, usuzují zřejmě na velké potíže spojené s posuzováním schopností jednotlivců po této rozhodující stránce již v dobách mírových. V tom mne utvrzuje úkaz nápadného odlivu vyšších velitelů všech válečických stran po prvních nezdarech světové války roku 1914 a na začátku roku 1915. Nikdo nemůže říci, že se odstavení generálové vyznačovali mimo mizivé výjimky snad nedostatkem osobní chabrosti, charakteru, obětovnosti nebo strategického i taktického nadání. Mnozí z nich byli výbornými vojáky, mnozí z nich se odsoudili sami za chyby, jichž se dopustili v podmědomém nezavinění; to, čeho se jim nedostávalo, nebylo ani tak vlastností rázu mužného nebo čistě vojenského, jako absolutní intuitivní odvahy, vedoucí jedině k úspěchu a zdaru. Této výslednici říkáme též válečné štěstí, zahalující tak jeho podstatu zřejmě neprůhlednou rouškou, zastírající nám vztah mezi příčinou

a následkem, neboli mezi geniálním vtípem a úspěchem. Souvztažnost pojmů charakterisuje dosti přiléhavě úsloví: odvážnému přeje štěstí; již ve smyslu pořekadla má štěstí za předpoklad odvahy, a to odvahou šťastnou a úspěšnou, již může být jen a výhradně odvaha absolutní, intuitivní.

„Zásady válečného umění jsou nadmíru jednoduché, ale vedení války neskonalé těžké. Celá potíž je v tom, zůstat věrným hlásaným a vštěpovaným zásadám“, praví Clausewitz; a já chtěl bych k tomu dodat: „a mít štěstí, t. j. dar intuice, vedoucí k vítězství!“

Zajišťuje-li nám intuice (jakousi cestou jasnovidectví) správný koncept počínání jak mimo boj v pojetí strategickém, tak i v boji v pojetí taktickém ve velkých rysech, nemůžeme se, zvláště v střídavém víru boje, obejít bez rozumové, asimilační schopnosti, těžící šťastně z okamžiků a náhod — již označujeme jako *coup d'oeil* (úspěšný a rozhodný postřeh).

Z proklamace Napoleona 24 hodin před bitvou u Slavkova:

„Zatím co budou (spojenci) obcházet mé pravé křídlo, nastaví mi svůj bok“ je intuitivní vystižení skutečnosti; zadržení jednotlivých vítězných divisí, jich vystřídání během bitvy a bleskurychlé použití tam, kde je spojenci nejméně očekávali, je pověstný *coup d'oeil* geniálního vojevůdce.

Identifikujeme-li pojem intuice aspoň co do výsledku s představou válečného zdaru a štěstí, není *coup d'oeil* nic jiného, než čemu Francouz říká *corriger la fortune* (doslovně — opravit štěstí). Na rozdíl od intuice jako prvku vrozeného mám však osobně postřeh za produkt zvlášť bystré pružnosti ducha, schopný výchovy a pěstění. Nemůže-li být intuice každému dána, nutno schopnost postřehu považovat za závaznou jak pro vojína bez hodnosti, tak i pro velitele a vojevůdce, analogicky jako požadavek relativní odvahy a iniciativy. Zdůrazňuji, že termínem *coup d'oeil* označuji postřeh doprovázený efektem zdaru, na rozdíl od iniciativního podnikání, které nemusí vždy vésti k úspěchu.

Iniciativa znamená podnikavost z vlastního popudu a je spojená s radostnou odpovědností; nutí tedy k činům, během nichž může schopnost postřehu využít všech variant a náhodných okamžiků nejen vlastní, ale i nepřátelské situace k doplnění šťastného výsledku boje. O zjevu postřehu lze tedy mluvit teprve při střetnutí soupeřských koncepcí, o němž nebylo lze předem uvažovat, kdežto o iniciativě může být řeč již při zahájení akce.

Shrňme-li požadavky čelící nebezpečí, nejistotě a náhodě skutečného boje, jsou to: absolutní odvaha (vedená intuicí), iniciativa a *coup d'oeil* (bystrý, duchapřítomný, chladnokrevný postřeh a úspěšná rozhodnost).

Morální účinek zbraní je v přímém vztahu k fyzickému a psychickému rozpoložení a zatížení trupy; jednotky tělesně vyčerpané nebo duchem malomyslnosti a poraženectví (*defaitismu*) prosáknuté, budou daleko přístupnější pudivu sebezáchrany než jednotky fyzicky a duševně nedotčené nebo méně otresené. Bude-li ničivý účinek zbraní spojen s překvapením, nezůstanou ani intaktní jinak jednotky uchovány od pohromy.

Válečné zkušenosti učí, že u jednotek různorodého složení (trény, kumulované části různých pododdílů a oddílů) nebo u trupu duševně rozrušených nemusí ani dojít k dynamickému úderu; stačí neočekávané spatření několika jezdců, nahodile v blízkosti vypálená rána z pušky nebo

neškodný výbuch zbloudilého šrapnelu (granátu), ba mnohdy s neuvěřitelnou rychlostí šířená falešná zpráva, aby došlo k zhroucení nervové soustavy a tím k bezhlavému útěku — spas se, kdo můžeš!

K tomuto zjevu, označovanému běžně jako *panika*, není tedy nezbytně potřebí náhlého, destruktivního účinku zbraní; stejný efekt vyvolá mnohdy jiný dojem nebo pouhá a fantasticky zveličená představa o neodvratném nebezpečí a možné zkáze.

Zpravidla se projevuje tato představa nejdříve ve formě *strachu* jednotlivce nebo jednotky; strach, znamenající snížení stupně odporu a odolnosti, nalézá vnější výraz ve stavu zbabělosti jako výronu animálního pudu sebezáchrany.

Obyčejně je strach definován rozechvěním, vzniklým z hrozícího nebezpečí; jeho odrůdy jsou: stísněnost, obavy, úzkost a kolísání, zděšení.

Stísněnost je vědomí, že jsem ohrožen zlem, mně dosud nejasným; *obava* je představou zla, o němž však dosud jistě nevíme, že nás ohrožuje, *úzkost* pak nejvyšším stupněm strachu.

Zděšení má svůj původ v nečekaném a náhlém překvapení zlem.

Při všech odrůdách strachu jde o vědomí, že určité dobro je ohroženo; je proto strach protikladem naděje, t. j. vědomí, že dosažení dobra (cíle) je možné a obtíže s tím spojené jsou překonatelné. Z tohoto vědomí vyvívá právě *odvaha*, jež se nebojí útrap, obětí a nebezpečí.

Naopak ze strachu pramení *skleslost*, t. j. vědomí o možnosti ztráty dobra, jež máme. Radostná jistota ustupuje ochablosti ducha, mrak beznaděje zahluje naše vědomí (porušení normálnosti), všude se tyčí hory nebezpečí a černají bezedné propasti, mysl upadá, rozčilení a zmatek nabývají převahy.

V boji může být dán podnět k strachu buď vlivy fyziologickými (zranění, ztráty vlivem palby), anebo psychologickými, podmíněnými náhlými duševními rozrušení (hrůza z dojmů a představ).

Hlavní charakteristika strachu záleží v tom, že ten, kdo se bojí, je si toho vědom; právě proto je dána ještě možnost zákroku, ať již tím, že morální síla individua potlačí sama tuto slabost anebo že se uplatní vliv nadřazených, zakročujících autoritou nebo se zbraní v ruce. Jednotlivce a jednotky lze proto zvládnout, a to i tehdy, jsou-li na útěku.

Druhý, neméně závažný příznak strachu je jeho *nakažlivost*; počáteční duševní rozrušení přechází brzy v provalení aneurismů (předráždění a překrvení mozku — strach); v tomto stavu dochází pravděpodobně k jakémusi usměrněnému vyzařování mozkových záchvěvů ve formě vlnových přenosů na bezprostřední, a poté, cestou davové psychosy, na širší okolí (odůvodnění úkazu, že se nervosita přenáší na druhé).

Mozková činnost je při tom sice krajně napjatá, ale schopná ještě vjemů a podmíněného usuzování (částečně porušená normálnost).

Stupňuje-li se tento stav, dochází k neutralizaci mozkové činnosti a k podvědomí; v bláznivém a slepém trysku ztrácejí vlnové přenosy pod vlivem individuálního, abnormálního vyzařování davu jakékoliv usměrňování; závratná rychlost ztřeštěných kmitů má v zápětí střídavé pomínutí smyslů, podvědomý děs a *paniku*.*)

*) Poznámka redakce. K tomu poznamenáváme, že zde autor vysvětluje nakažlivost strachu a další vývoj přeměny v paniku fyziologicky. Psychologicky se zpravidla nakažlivost strachu vysvětluje vlivem hromadné sugesce, opírající se o pud napodobivosti, jímž se vysvětluje živelná síla projevů strachu.

V tomto podvědomí vězí také příčina, že paniku nelze — na rozdíl od strachu — zásadně zvládnout, a to ani mravním vlivem, ani se zbrání v ruce, jak se mnozí omylem domnívají.

Panice nutno nechat volný průběh až do vyčerpání sil; spotřebuje se sama právě tak jako každý jiný druh davového šílenství, jakmile dojde k znehybnění zdrojů (stagnace organického ústrojí). Neshodují se s tvrzením, že panika může trvat týdny a měsíce; nabývá-li skutečně takového časového rozpětí, běží o rozvrat, postihující hluboká pásma, země a celé státy.

Nesouhlasím též z názorem, týkajícím se zakročení zbraněmi proti trupě zachvácené panikou. Velké ztráty, které by tím vznikly, by byly kruté a nespravedlivé, poněvadž by postihly nevědomý, bezbranný dav; byly by neúčelné, poněvadž by jen zvýšily panující zmatek a zhoubné, poněvadž by podlomily úplně důvěru k veliteli, který by se k podobnému zákroku odhodlal. Zásah v tak vážném okamžiku je darem intuice a nemůže být řešen jednotně a imperativním násilím, nýbrž musí být v každém případě přizpůsoben poměrům a mentalitě materiálu.

Je-li již panika zlým průvodním zjevem budoucí války, s níž třeba počítat, mám za daleko účelnější uvažovat o tom, jak ji zabránit, než o tom, jak ji potlačit. Bylo by marným snažením přebíjet se v posudcích tam, kde se lze jen dohadovat, a zabřednout do neplodných diskusí o nehmatatelných představách, které můžeme snadno předejít.

Máme-li ovšem něco zamezit, musíme znát příčiny zjevu; důvody panik jsou velmi jednoduché: duševní i fyzická únava a vyčerpání, defaitismus a překvapení u jednotek, nemírná a nezdravá ctižádost u velitelů, snažících se vynutit úspěch stůj co stůj a bez zření k demoralisaci vojsk. Tyto čtyři faktory jsou zastoupeny při panikách všech druhů a není nic snazšího než jim rozumově čelit. Velitel a vojevůdce, který s nimi počítá, má reální představu o možnostech a vývoji operace a nemá se co obávat paniky.

Tím jsem zhruba nastínil ony psychologické složky, jež zpravidla unikají obecné pozornosti přes to, že by podle mého soudu zasluhovaly zvláštního studia a důsledné pozornosti velitelských sborů. Válečná psychologie (jedince, davu, armády a obyvatelstva vlastního i sousedů) je obsáhlá věda, řadící se důstojně po bok strategii a taktice, jež účelně vysvětluje a hodnotně doplňuje.

Jak hluboký význam má na př. onen macešsky tak rád pomíjený prvek velitelského rozhodování „morální a fyzický stav vojsk“? Co je mi platno sebe lepší řešení strategické nebo taktické, nevede-li k cíli nebo zhroutí-li se mi v panice prostě proto, že jsem přezíral primitivní psychologické zásady boje?

S jakou zarážející bezstarostností se vyhýbáme psychologickým otázkám při našich velitelských a manévrových cvičeních. Bylo by jinak možno na př. tvrdit v jednom theoretickém pojednání, že vyšší jednotka není schopna intenzivního boje déle než půl dne a v zápětí nechat tuto vyšší jednotku útočiti několik dní a nocí v prvním sledu, bez oddechu a vystřídání, a to dokonce proti nepříteli v částečně opevněném postavení? Hlásáme-li již thesi přiblížit vojáka v míru co nejvíce podmínkám skutečného boje, musíme jí zůstat věrnými i při každém cvičení, nechceme-li skutečnost skreslit a zavdat příčinu k představám a dojmům nesprávným, skrývajícím v sobě právě zárodky nejistoty a strachu před hotovými válečnými fakty. Analogicky se má věc na př. s prováděním polní střelby.

Všichni, kdož prožili skutečný a vážný boj, znají dobře úkaz relativní neviditelnosti cílů (prázdnoty bojiště); palba přicházela se všech stran, ale většinou marně jsme pátrali po jejich zdrojích. Na konec jsme řídili palbu na okraje polí, lesů a osad a na jiná místa (pásma) podezřelá, v nichž jsme nepřátelské palebné zdroje předpokládali. Proč tedy konáme polní střelbu na nápadné, mnohdy pěkně vyrovnané a dobře viditelné rojnice nebo skupiny terčů? Nezavdáváme tím příčinu k falešným představám vojína o skutečnosti a k ilusím, vedoucím za války nejen ke zklamání a nejistotě, nýbrž i k vážným a zbytečným ztrátám?

Nemůžeme v dobách mírových realizovat pocit skutečného nebezpečí (tedy i možnost úrazu) za účelem zdolávání pudu sebezáchrany, aniž si uvědomíme psychologické důsledky tohoto počínání, jež se zvrhnou v pravý opak, totiž v nechuť a strach před vojenským povoláním a v zavlou nezávěst široké veřejnosti.

Mysleme a pracujme v míru tak, abychom dosáhli reálné představy o skutečnosti. Nezaplátitelné služby nám tu prokáže *zkušenosť*; proto právem kladou rozvášnění velitelé důraz na zpracování a vylíčení skutečných bojových událostí, z nichž pak čerpají především poznatky mírovou výchovou jinak nedotčené.

Zkušenosť a studium psychologie nás přivedou k poznání, že nerozhoduje ani tak masa, jako duch, který ji ovládá. Dobrý velitel a vojevůdce musí žít nejen duší vlastní, nýbrž i duší podřízených a duší národa, t. j. kolektiva (davu). V tom a v šťastné intuici je celé tajemství geniality vynikajících vojenských a státnických ječinců.

Literární přehled.

„Oesterreich - Ungarns letzter Krieg 1914—1918“, V. svazek, vydalo 1934 ve Vídni rakouské spolkové ministerstvo pro zemskou obranu a válečný archiv — druhý díl o válečném roce 1916, popisující události od srpna do konce roku, 746 stran a 35 příloh.

V pěti svazcích úředního díla o světové válce předložil veřejnosti rakouský říšský archiv popis válečných událostí za prvních 29 měsíců. Poněvadž světová válka pro Rakousko trvala 52 měsíců, překročil V. díl značně polovinu celkové práce. Původní program osmi svazků bude tedy zachován.

Politicko-strategické kapitoly psal generální státní archivář plk. v. v. dr. h. Glaise-Horstenau, letní boje na italském poli zpracovali plk. Brauner a mjr. Heydendorff, který popsal také podzimní boje na italském poli. Tažení proti Rumunsku je dílem plk. v. v. Kiszlinga. Vedle těchto hlavních autorů se uplatnilo i několik jiných. Nás bude při tom zajímat, že hlavní kapitoly zpracovali sám ředitel archivu (Glaise-Horstenau) a před-

nosta válečné historické skupiny tohoto archivu (Kiszling).

Obsah: Po stručném vylíčení světové situace v létě 1916 následuje velmi podrobný popis šesté bitvy na Soči (Isonzo) od 4. do 16. srpna a událostí v Tyrolsku. Tím je vyčerpáno prvních 110 stran. Na dalších 110 stranách jsou podány události východního pole od konce července až do konce srpna. Jde tu o tvoření t. zv. „Hindenburgovy fronty“, o bitvu kowelskou, o brusilovské útoky směrem na Lvov a Stanislawów a o přípravu ruské ofensivy koncem srpna jižně od Pripjati. Líčení bojů na východním poli je přerušeno kapitolou o rumunském tažení do Sedmihradska, o 130 stranách, která jedná o vstupu Rumunska do války, o vpádu do Sedmihradska, o operacích v Dobrudži, o vytlačení Rumunů ze Sedmihradska a končí pokusy Falkenhaynovými o průlom z jižního Sedmihradska do Valachie, tedy počátkem října. Následuje návrat k událostem na východním poli ruském, které časově odpovídaly dějům na poli rumunském probraným v kapitole předchozí. To si vyžádalo 80 stran. Další nejobsáhlejší